

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Utenriksministeren

Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Stortinget
Postboks 1700 Sentrum
0026 Oslo

Oslo, 25. september 2023

Kontroll- og konstitusjonskomiteens sak om habilitet

Jeg viser til Kontroll- og konstitusjonskomiteens brev 14. september 2023.

Spørsmål 1: *Komiteen viser til utenriksministerens informasjon til media vedr. håndtering av spørsmål om habilitet. Komiteen ber på denne bakgrunn om all relevant informasjon i saken og en skriftlig redegjørelse til komiteen fra utenriksministeren. Komiteen ber utenriksministeren også oversende vurderingen (e) fra Lovavdelingen knyttet til hennes inhabilitet. Komiteen ber utenriksministeren formidle hvilke råd hun fikk knyttet til ektemannens aksjeposisjoner og i hvilken grad disse ble videreformidlet.*

Da jeg tiltrådte i oktober 2021 ble det på vanlig måte holdt en orientering på Statsministerens kontor (SMK) for regjeringsmedlemmene, om blant annet habilitetsreglene. Mulig inhabilitet som følge av egne eller nærstående eierskap til aksjer var en del av orienteringen. Jeg var den gangen klar over at min mann hadde plassert noe av overskuddet fra it-konsulentselskapet han drev sammen med en venn i et holdingselskap han eide (Flemo AS) med pensjonssparing som formål. Jeg var videre kjent med at dette selskapet i hovedsak hadde plasseringer i aksjefond, men også noen enkeltaksjer i norske selskaper. Jeg var ikke kjent med hvilke selskaper dette gjaldt, og heller ikke hvor store verdier dette omfattet, ut over at dette knyttet seg til plassering av overskudd fra min manns it-konsulentselskap.

På bakgrunn av orienteringen jeg fikk hos SMK ved tiltredelsen, viste jeg min mann utdrag fra Håndbok for politisk ledelse og ba ham være forsiktig og utvise særlig aktsomhet ved kjøp og salg av aksjer for å unngå mistanke om innsidehandel knyttet til saker departementene kan ha til behandling. Jeg fortalte også at reglene for inhabilitet både var knyttet til saker i regjeringen og at det lett kunne oppstå inhabilitet knyttet til enkeltsaker jeg hadde ansvar for i eget departement. Som eksempel på saker i eget departement nevnte jeg våpenaksjer og at dette var noe han måtte unngå, fordi UD har ansvar for eksportkontroll. I tillegg sa jeg til ham at han måtte melde fra til meg dersom han handlet aksjer i betydelig grad.

Den påfølgende uken hadde departementsråden i Utenriksdepartementet på vanlig måte ved statsrådsskifte en orientering, der han blant annet oppfordret til å tenke nøye gjennom mulige habilitetsutfordringer. Jeg ble i den forbindelse spurt om jeg hadde aksjer eller andre finansielle instrumenter, noe jeg avkrefte, jeg hadde bare banksparing. Jeg opplyste imidlertid om at min mann hadde plassert penger i aksjefond, men også noen enkeltaksjer.

I samtalen tok utenriksråden utgangspunkt i de daværende retningslinjene nedfelt i Håndbok for politisk ledelse og redegjorde nærmere for disse. Han viste til oppfordringen til aktsomhet som der er nedfelt for nærstående, og rådet til å ivareta forsiktighetsregler med hensyn til min manns aksjeplasseringer. Som et generelt råd viste han også til at det tryggeste nok ville være å investere i fond, men at for kjøp og salg av enkeltaksjer gjaldt aktsomhetsreglene nedfelt i håndboken. Han ba ikke om konkret informasjon om hvilke selskaper min ektemann hadde aksjer i, eller hvor store plasseringer det dreide seg om, noe jeg selv heller ikke hadde kunnskap om.

Jeg tenkte ikke noe mer på denne problemstillingen og diskuterte det heller ikke med min ektemann før sensommeren 2023. I kjølvannet av saken vedrørende forsknings- og høyere utdanningsminister Ola Borten Moe, spurte jeg den 6. august min mann om status for hans aksjer. Han opplyste da at han har foretatt kjøp og salg av aksjer i perioden etter at jeg tiltrådte og frem til tidspunktet for denne samtalen. Han forklarte videre at hans aksjehandel i den aktuelle perioden i stor grad baserte seg på en teknisk analyse hvor man ser på historiske kurser og handelsmønstre for å søke å forutsi fremtidig kursutvikling.

Basert på denne overordnede kunnskapen om min manns aksjehandel ba jeg den 7. august utenriksråden om en utdypende vurdering av regelverket knyttet til nærståendes handel med finansielle instrumenter. I de foreløpige vurderingene jeg fikk formidlet fra departementet ble det vist til at gjeldende regelverk presiserer at nærståendes investeringer i utgangspunktet skal vurderes på selvstendig grunnlag, men at det etter omstendighetene kan være grunn til å foreta nærmere vurderinger. Videre ble det vist til aktsomhetsnormen som gjelder for oss statsråder, og våre nærstående. De utdypende og endelige vurderingene ble foretatt av Justis- og beredskapsdepartementets lovavdeling, i deres skriftlige uttalelse som omtales nedenfor.

I møte med embetsverket den 10. august spurte jeg om jeg nå burde be min mann selge sine aksjer. Jeg ble rådet til å be ham inntil videre om å fryse aktiviteten – det vil si hverken selge eller kjøpe aksjer, inntil man hadde vurdert nærmere eventuelle habilitetsvirkninger av denne aktiviteten. Dette rådet videreformidlet jeg til min mann, som fulgte opp dette rådet. Hans siste transaksjon i aksjemarkedet ble gjort 31. juli 2023.

I videre samtaler med min mann om situasjonen forklarte han at for å sikre ivaretagelse av den aktsomhet vi hadde snakket om to år tidligere, hadde han etablert det han omtalte som et «vanntett skott» mellom meg og ham selv. Dette innebar at han ikke informerte meg om noen aksjer han hadde kjøpt eller solgt, og at jeg heller ikke ble informert om hans investeringsvalg, hverken i omfang eller type instrument. Hensikten med dette var fra hans side å skjerme meg mot interessekonflikter, ved at jeg ikke skulle ha noen som helst kunnskap om de disposisjoner han foretok seg med midler han hadde opptjent med egen arbeidsinnsats. Dette gjorde han for å være aktsom, men jeg var ikke klar over at det var hans tolkning av aktsomhetsreglene. Hadde jeg vært kjent med dette, ville jeg ha grepet inn.

Som nevnt har min mann ikke delt noen informasjon om eget selskaps aksjedisponeringer med meg. Jeg har på min side vært nøye med å overholde min forpliktelse til ikke å dele informasjon underlagt taushetsplikt med min mann.

Den 16. august fikk jeg råd fra embetsverket om å innhente en detaljert oversikt over min manns transaksjoner i tidsperioden jeg har sittet som utenriksminister. Samme dag fikk jeg en foreløpig oversikt over hans aksjeinvesteringer i perioden 1. oktober 2021 til 31. juli 2023. Oppstillingen viste at det i den aktuelle perioden ble gjennomført i underkant av 100 kjøp og salg av enkeltaksjeposter i selskaper notert på Oslo Børs. Typiske transaksjoner gjelder kjøp av enkeltposter i størrelsesorden 40–60 000 kr, som han hadde i en kort periode før salg, enkelte ganger med gevinst og enkelte ganger med tap. Men det forekommer også avvik i dette handlemønsteret, både i omfang og tidsperiode han sitter med plasseringene.

Dagen etter, 17. august, viste jeg denne foreløpige oversikten til en medarbeider i Rettsavdelingen.

Jeg har lagt til grunn at etter det tidspunkt jeg fikk kjennskap til min manns aksjebeholdning, 16. august i år, kunne jeg være inhabil etter forvaltningslovens § 6 andre ledd til å treffe avgjørelser knyttet til de samme selskapene, ettersom det vil kunne medføre en særlig fordel, tap eller ulempe for min mann i form av økt eller redusert verdi av hans aksjeposter. Ettersom jeg ville kunne være inhabil i disse sakene, la jeg til grunn at også hele embetsverket ville være forhindret fra å ta avgjørelse i de samme sakene.

Den 19. august oversendte jeg til stabssjefen på Statsministerens kontor og til Utenriksdepartementet en detaljert oversikt (verdipapir, handelsdato, antall aksjer, snittkurs, beløp) over transaksjonene, samt de selskapene min mann på det tidspunktet hadde aksjer i.

Etter råd fra embetsverket i Utenriksdepartementet ba jeg 22. august min mann om å selge alle enkeltaksjer i børsnoterte selskap. Dette ble gjort samme dag.

Den 23. august ba Utenriksdepartementet, på min oppfordring, Lovavdelingen i Justis- og beredskapsdepartementet om å foreta en vurdering av eventuelle habilitetsvirkninger foranlediget av min manns kjøp og salg av aksjer i selskaper i perioden før jeg fikk kunnskap om disse. Lovavdelingen avga sin uttalelse på kvelden den 28. august. Uttalelsen følger vedlagt, slik komiteen har anmodet om. Den 30. august inviterte jeg til pressekonferanse og orienterte om saken. Jeg hadde da også orientert lederen for Kontroll- og konstitusjonskomiteen.

Økokrim har vurdert saken, og besluttet 7. september at det ikke er grunnlag for å iverksette etterforskning.

Selv om denne saken gjelder meg og min ektefelles kjøp og salg av verdipapirer, har saken også bidratt til økt oppmerksomhet og bevissthet om de aktuelle regelverkene i Utenriksdepartementet. Blant annet har ledergruppen drøftet problemstillingene, med vekt på kunnskap om regelverket. Utenriksdepartementet igangsatte før sommeren et arbeid med å videreutvikle interne rutiner og retningslinjer for behandling av innsideinformasjon. Departementet vil også ha en prosess rundt rutiner for habilitet. Den 27. september avholdes et allmøte for alle ansatte, dedikert til opplæring i regelverket og spørsmål og svar om dette.

Som et supplement til denne redegjørelsen vedlegger jeg også en tidslinje som er utarbeidet i saken.

Spørsmål 2: *Komiteen viser til svar fra utenriksministeren 1. september 2023 hvor det redegjøres for at utenriksministeren har vært inhabil i en rekke saker. Det bes om en oversikt over alle beslutninger utenriksministeren har vært involvert i hvor hun har vært inhabil.*

I anmodningen fra Utenriksdepartementet til Lovavdelingen ble det bedt om en vurdering av hvilke konsekvenser det kan få for avgjørelser som er truffet, dersom jeg skulle ha deltatt i behandlingen av en sak der jeg var inhabil som følge av min manns verdipapirer. Her konkluderte Lovavdelingen med at så lenge jeg ikke kjente til hvilke aksjer min mann eide, kunne hans eierskap og min eventuelle inhabilitet heller ikke ha påvirket mine vurderinger. Om jeg har vært inhabil vil det derfor ikke påvirke gyldigheten av beslutninger jeg har truffet eller vært med på å treffe. Videre peker Lovavdelingen på at ettersom heller ingen av de som deltok i forberedelsen eller avgjørelsen av saken var kjent med de faktiske forhold som gjorde meg inhabil, kan inhabiliteten ikke ha virket inn på innholdet av avgjørelsen, og avgjørelsen vil derfor likevel være gyldig.

Utarbeidelse av en slik oversikt som komiteen etterspør ville fordre en gjennomgang av en betydelig mengde avgjørelser, både i departementet og på regjeringsnivå. For hver sak må det gjøres en konkret vurdering av om saken er av en slik karakter at den innebærer særlig fordel, tap eller ulempe for min mann gjennom hans eierskap i aksjer.

Jeg viser i den forbindelse til at Utenriksdepartementet under min ledelse tar en lang rekke avgjørelser i enkeltsaker som regelmessig vil kunne ha betydning for enkeltselskapers verdivurdering i markedet. Dette gjelder særlig innenfor saksområder som sanksjoner og eksportkontroll, men kan også gjelde andre saksområder som tilskudd, kontraktsinngåelser, mv. Også som regjeringsmedlem deltar jeg i en lang rekke avgjørelser som kan ha betydning for selskapers verdivurdering. Her kan man peke på konsesjonstildelinger, kontraktstildelinger som forankres på regjeringsnivå, budsjettsaker som påvirker enkeltnærings rammevilkår, mv. Det vil være en nærmest umulig oppgave å identifisere alle relevante beslutninger og deres eventuelle koblinger til min manns enkeltransaksjoner i aksjer.

Spørsmål 3: *Det vises til utenriksministerens svarbrev av 1. september 2023 på spørsmål nr. 11, der det fremgår at «Departementets praksis er at politisk ledelse rapporterer om aksjeinnehav ved tiltredelse og ved eventuelle endringer.» Utenriksministeren opplyser videre i svar på spørsmål nr. 7 at departementet ikke formelt har endret sine habilitetsrutiner siden 2017. Når departementet hadde en slik langvarig praksis, i tillegg til reglene som SMK fastsetter i Håndbok for politisk ledelse; hvorfor gjorde ikke utenriksministeren seg kjent med aksjeinnehavet til sin ektefelle?»*

Forvaltningsloven legger opp til at habilitet vurderes løpende og i takt med hvilke saker som tilflyter den enkelte. Fordi det bare er den enkelte selv som kan ha oversikt over egne og nærstående relasjoner og andre tilknytninger, er det også den enkelte selv som har ansvar for dette. Jeg erkjenner at jeg burde gjort langt mer for å få oversikt over min ektemanns aksjehandel tidligere enn jeg gjorde. Det tar jeg det hele og fulle ansvaret for. Selv om jeg

fortalte min mann om aktsomhetsreglene, er det kun mitt ansvar at han ikke forstod hvordan disse skulle tolkes.

Jeg har i min statsrådsperiode vært opptatt av å følge forvaltningslovens habilitetsbestemmelser, og jeg trodde selv at jeg overholdt reglene. Da jeg ble kjent med min manns aksjehandel, ba jeg Lovavdelingen om en vurdering av hvordan aktsomhetsreglene for nærstående skal forstås. I vurderingen står det at jeg har en plikt til å skaffe meg kunnskap om min manns aksjeinnehav for fortløpende å kunne vurdere min habilitet. Lovavdelingens uttalelse i min sak er nå også innarbeidet i siste utgave av Håndbok for politisk ledelse. Hadde jeg hatt tilgang til dagens versjon av Håndbok for politisk ledelse i oktober 2021, ville jeg håndtert denne saken annerledes. Det fratrar meg ikke for ansvar i denne situasjonen, men forklarer hvorfor jeg handlet som jeg gjorde.

Med vennlig hilsen

Anniken Huitfeldt

Vedlegg: Lovavdelingens uttalelse av 28. august 2023
Tidslinje i saken